

Китапханә дәресе
3 нче сыйныф укучылары өчен

“КИТАП ТӨЗЕЛЕШЕ”

Максат: китап элементлары белән танышуны дәвам итү, дәрестә алган белемнәрне ныгыту.

Җиһазланыш: практик эш өчен китаплар, табличкалар, белешмәлек, тестлар, презентация күрсәтү өчен компьютер.

ДӘРЕС БАРЫШЫ:

1 нче слайд

Китапханәче: Исәнмесез балалар! Бүген без сезнең белән китап турында сөйләшербез. Сез инде беләсез, һәр китапханәдә бик күп һәм күптөрле китаплар бар һәм кайвакыт сез китап сайлаганда аптырап каласыз. Сезгә шундый авырлыкка очрамаска булышу өчен мин сезгә китапханә дәресе уздырам, ул “Китап төзелеше” дип атала. Нәрсә соң ул китап төзелеше? *2 нче слайд*

Бүген сез китапның төп элементлары белән танышырсыз, бу белемнәр сезгә китапханәдә китап сайлаганда бик тә булышырлар.

Балалар, ә бәлки сезнең берәрегез китапның ниләрдән торганын беләдер? Кем әйтә ала?

Балаларның җаваплары.

Китапханәче: Бүген без сезнең белән китапның төп элементлары турында гына сөйләшербез, ләкин әле китап тагын бик күп элементлардан тора, алар турында башка дәресләрдә сүз алып барырбыз. Ә хәзер тышлык, титул бите, аннотация, эчтәлек, кереш сүз һәм ахыргы сүз турында сөйләшик.

Китапны кулга алгач ук без иң беренче аның исеменә игътибар итәбез, ә ул китапның **тышлыгында** урнашкан (мисал өстендә күрсәтә). Китапның бу элементлары китапны бизи, китап укучыга китап турында төп мәгълүматны бирә һәм китапны төрле бозулардан саклай. Тышлык укучыларга аны кем язганы, китапның исеме турында сөйли. Әгәр инде тышлыкта рәсем дә булса бу

китапның нәрсә турында, анда нинди геройлар белән очрашачакбыз икәннен фаразларга була

Балалар, сез китапка тышлык ни өчен кирәк икәннен аңладыгызмы? Кем әйтеп бирә?

Балаларның җаваплары.

Китапханәче: Молодцы, балалар! Ләкин кайбер вакыт тышлыктагы мәгълүмат безгә китапның эчтәлеген ачып бирми. Менә шул вакытта без китапның тышлыгын ачып аның икенче битенә - титул битенә мөрәҗғәгать итәбез (мисал китерә). Бу китапның исеме һәм аның адресы. Титул битендә без китап авторының яки авторларының фамилияләрен, китап исеме, рәссамның фамилиясен, кайсы шәһәрдә, нәшрияттә һәм кайсы елда басылганын укый алабыз.

Балалар, кайсыгыз титул битендә без нәрсәләр турында белә алабыз икәннен кабатлап әйтә ала?

Балаларның җаваплары.

Китапханәче: Тагын кайсы элементлар безгә китап турында сөйли ала икән? Титул битенә икенче ягында яисә китапның ахырында китапның кайсы яшьтәге балалар өчен икәнлеген күрсәтелә (мисал китерелә). Китап сайлаганда моңа да игътибар итәргә кирәк. Әгәр дә сез олы яшьтәге мәктәп балалары өчен булган китапны алсагыз, аны уку сезгә кыен булачак, чөнки күп әйберне сез аңламайчаксыз.

Һәр китапта диярлек аннотация бар. Аннотация – кечкенә шрифты белән язылган, китапның кыскача эчтәлеген ачып биргән язма. Кайбер вакытта аннотация бары тик бер-ике жөмлөдән генә тора. Аннотация титул битенә икенче ягында яки китап ахырында урнаша, ягъни китапның беренче яки соңгы битендә. (мисал китерә)

Балалар, кайсыгыз бу элементны китаптан табып күрсәтә ала? (китапханәче ике баланы чакырып чыгара. Алар аннотацияне табып укып күрсәтәләр).

Китапханәче: Шулай итеп без сезнең белән аннотацияне укыгач, китапның нәрсә турында икәннен белә алабыз икәннен күрдөк. Бу бик уңай,

шулай бит? Иsegездә калдырыгыз, китапханәдән китап алганчы аннотацияне укыгыз. Бу сезгә дәрес китап сайларга ярдәм итәр.

Һәр басмада **бүлекләр исемлеге** һәм **эчтәлек** бар. Бигрәк тә бу эсәрләр жыентыкларына кагыла (әкиятләр, шигырьләр, хикәяләр жыентыклары). Эчтәлек безгә китапның нинди эсәрләрдән торганын, эсәрнең төгәл “адресын” (битен), теге яки бу эсәрне кайдан эзләргә ярдәм итә.. Эчтәлек күбесенчә китапның башында, сирәгрәк ахырында урнаша.

Ә хәзер әйдәгез “Татар балалар әдәбияты” дигән китаптан Ш. Галиевның “Физзарядка ясый куян” һәм Ләбиб Леронның “Татар теле дәресендә” дигән шигырьләрен табып карыйк. (ике бала чакырыла).

Китапханәче: Ә хәзер китапның башка элементлары турында – кереш сүз һәм ахыргы сүз турында сөйләшик. Бу ике элемент бер- берсе белән бик нык бәйләнгән. Бу китапның авторы яки китапның үзе турныда язылган статьялар. Ул китапның башында – ул вакытта ул кереш сүз дип атала. Кереш сүз китапның авторы, аның тормышы һәм ижаты турында, китап, аның язылу тарихы, китапның геройлары һәм аларның язмышлары турында сөйләүче статьялар. Күп вакытта кереш сүз кыска гына була һәм аны китапханәдә китап алганда ук укырга була һәм сез инде бу китапның сезгә кирәкме, юкмы икәнен шунда ук билгели аласыз.

Бу хикәя китапның азагында бирелсә – бу вакытта ул ахыргы сүз дип атала.

Китапның башка элементлары турында без киләсе очрашуларыбызда сөйләшербез. Ә хәзер әйдәгез бүген нинди элементлар турында сөйләшүбезне искә төшереп китик, нәтижә ясайк.

Бераз уйнап алабызмы? Экранга карап, бу китапның кайсы элементы икәнен белергә кирәк.

(аннотация, кереш сүз, эчтәлек, титул бите).

Китапханәче: Дәрес ахырында без тестирование үткәреп алабыз. Сез китап элементлары турындагы анкета сорауларына җавап бирергә тиеш.

Мөстәкыйль эшләү өчен 5 минут вакыт бирелә.

Китапханэче: Молодцы, балалар! Тестларның нәтижәсен без соңарак белербез һәм кемнең китапханәдә китап сайлаганда югалып калмыйча, дәрес китап сайлый алачагын ачыкларбыз. (китапханэче балаларга “Китап төзелешә” дигән белешмәлек өлөшә)

Балалар, безнең дәрес ахырына якынлашты. Игтибарыгыз өчен рәхмәт! Киләсе очрашуга кадәр, сау булыгыз!

ТЕСТ
“Китап төзелеше”

1. “Китап төзелеше” дигәннән сез нәрсә күзаллыйсыз?
  - а) китапның нәрсэләрдән торганын, аның төп элементларын
  - б) китап битләрен, аларның санын

2. Китапның төп элементлары:
  - а) аннотация
  - б) эчтәлек
  - в) битләр
  - г) кереш сүз

3. Титул битенең икенче ягында урнашкан , кечкенә шриффт белән язылган текст:
  - а) эчтәлек
  - б) кереш сүз
  - в) аннотация

4. Китапның кайсы элементы китапның кайда, кайчан басылуы турында хәбәр бирә?
  - а) тышлык
  - б) титул бите
  - в) кереш сүз

5. Тышлык ни өчен кирәк?
  - а) китапны төрле бозылулардан саклар өчен
  - б) китапның авторы һәм исемен белдерә
  - в) теге яки бу эсәрнең төгәл “адресын” (битен) күрсәтә

6. Сөзгә дәрес ошадымы? Тагын шундый дәрес үтүен теләр идегезме?
  - а) әйе
  - б) юк